

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

УДК 378.011

Вікторія Вертегел

ПРОБЛЕМА АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНИХ ФАХІВЦІВ

Підготовка висококваліфікованих спеціалістів – випускників вищих навчальних закладів є актуальною теоретичною й практичною проблемою. Одним із аспектів її вирішення є пошук засобів, котрі могли б забезпечити ефективність цього процесу. Автором досліджено значення академічної мобільності для підготовки конкурентоспроможних фахівців для вітчизняного й світового ринків праці та проаналізовано досвід Запорізького національного університету з упровадження концепції розвитку академічної мобільності в контексті інтеграції вишу в міжнародний освітній простір.

Ключові слова: освітній простір, академічна мобільність, конкурентоспроможний фахівець.

Реформування вітчизняної освітньої системи та процес інтеграції нашої держави у світову спільноту потребують значного оновлення усталених порядків та вивчення передового зарубіжного досвіду організації освітніх процесів. Академічна мобільність є не тільки засобом інтернаціоналізації вітчизняних вищих навчальних закладів, але й відіграє значну роль як фактор, що сприяє формуванню якісно нових трудових ресурсів, конкурентоспроможних не тільки на вітчизняному, але й на світовому ринку праці. Отже, необхідною умовою підготовки конкурентоспроможних фахівців є розвиток академічної мобільності тих, хто навчається.

Процес академічної мобільності вже тривалий час є предметом дослідження зарубіжних учених, проте для української науки це явище все ще досить нове. Питання організації академічної мобільності вивчають С. В. Вербицька (етапи розвитку та суб'єкти організації міжнародної студентської академічної мобільності), О. А. Болотська (розвиток міжнародної академічної мобільності студентів як реалізація принципів Болонського процесу у вищій освіті України), М. М. Гулович (формування іншомовної компетенції студентів як необхідного фактору академічної мобільності). Однак окреслені напрями вивчення академічної мобільності є недостатньо розробленими й потребують подальшого вивчення.

Активна міжнародна діяльність є одним з показників інтегрованості вищого закладу освіти в глобальний простір, який найбільшим чином

реалізується через програми академічної мобільності.

Розвиток академічної мобільності студентів вищів є важливою теоретичною й практичною проблемою. Одним із аспектів її вирішення є пошук засобів, котрі могли б забезпечити ефективність цього процесу. Метою нашої статті є визначення ролі академічної мобільності у підготовці вищим навчальним закладом кваліфікованих конкурентоспроможних спеціалістів.

Сьогодення розвитку світової економіки характеризується інтенсифікацією процесів інтернаціоналізації та інтеграції, що є підґрунтям формування загальної економічної цілісності. Водночас спостерігається динамічний розвиток національних економік, посилення конкуренції, обмеження сфери праці, значні структурні перетворення, що вимагає наявності відповідних трудових ресурсів.

Одним із найважливіших стратегічних завдань на сучасному етапі модернізації системи вищої освіти України є забезпечення конкурентоспроможності підготовки фахівців згідно рівня міжнародних стандартів. Запровадження основних положень Болонського процесу передбачає врахування національних підходів до організації навчання, змісту освіти, традицій у підготовці майбутніх фахівців з вищою освітою [4, с. 102].

Як відомо, створення єдиного європейського простору вищої освіти було започатковано ще в 80-х роках ХХ століття підписанням Великої Хартії Університетів, а згодом – Болонської декларації. Головна ідея реформування вищої освіти полягала в необхідності надання доступу жителям кожної європейської країни до освітніх ресурсів інших держав та гармонізації національних систем вищої освіти.

Забезпечення конкурентоспроможності випускників вищих навчальних закладів відбувається насамперед через зміни змісту освіти, її адаптації до умов ринкової економіки, за рахунок змістового наповнення варіативного компонента навчання, завдяки якому певною мірою вдається вплинути на формування конкурентоспроможного кваліфікованого фахівця.

Сприяння розвитку академічної мобільності є однією з умов створення єдиного європейського простору та досягнення цілей, проголошених Болонською декларацією.

У той час, як у світі академічна мобільність має системний, організований на рівні державної політики характер, в Україні вона поки що залишається спонтанним та індивідуальним явищем.

Академічна мобільність студентів, аспірантів та науково-педагогічних працівників є одним з пріоритетних напрямів міжнародної та освітянської діяльності вишу, мета якого – покращення якості освіти, підвищення ефективності наукових досліджень, удосконалення системи управління та підвищення конкурентоспроможності випускників на вітчизняному та міжнародному ринках освітніх послуг та праці, а також вивчення та впровадження передового досвіду зарубіжних вищих

навчальних закладів.

Формами академічної мобільності є навчання за програмами студентського обміну в партнерському вищому навчальному закладі, мовні та наукові стажування, навчальна (дослідницька, виробнича) практика.

Розвиток мобільності має відбуватись шляхом подолання перешкод для ефективної реалізації вільного пересування, для чого студентам слід забезпечити доступ до можливості отримання освіти та практичної підготовки, а також до освітніх послуг [5, с. 167]. Студентам університетів має бути гарантоване зарахування кредитів навчальних дисциплін, які вони опановуватимуть протягом навчання в іншому навчальному закладі. Цей процес тісно пов'язаний з питаннями відповідності навчальних планів та програм, а також з системою оцінювання. Одним із засобів вирішення цих питань стало введення «Європейської кредитно-трансферної та акумулюючої системи», або «Європейської системи трансферу кредитів» (ECTS), що була розроблена в експериментальному проекті в рамках програми «ERASMUS», як засіб спрощення визнання освітнього рівня для навчання за кордоном, або в іншому виші, через використання загальнозрозумілої системи оцінювання – кредитів і оцінок, а також засобів для інтерпретації національних систем вищої освіти. ECTS є інструментом, який гарантує прозорість, зв'язок між навчальними закладами та розширення можливостей вибору для студентів.

Організація академічної мобільності вишем, безумовно, потребує підтримки на державному рівні. З метою розвитку міжнародного співробітництва у сфері вищої освіти та інтеграції системи вищої освіти до світового освітнього простору, новим Законом України «Про вищу освіту» 2014 року передбачено сприяння держави у вирішенні питань узгодження національної рамки кваліфікацій з рамкою кваліфікацій Європейського простору вищої освіти для забезпечення академічної та професійної мобільності та навчання протягом життя (п. 2, ст. 74) [6]. Фінансове забезпечення академічної мобільності передбачає збільшення державної фінансової підтримки участі талановитої та соціально незахищеної студентської молоді в закордонних освітніх програмах; розвиток програм державного та приватного кредитування і субсидування академічної мобільності; пошук грантів; вирішення фінансових аспектів академічних обмінів в рамках партнерства вищих навчальних закладів різних країн.

На сьогодні однією з найбільш дієвих моделей реалізації академічної мобільності є освітня програма Європейського Союзу «ERASMUS MUNDUS». Ця програма спрямована на активізацію міжнародного співробітництва та підвищення мобільності серед студентів, викладачів, науковців європейських університетів та вищих навчальних закладів третіх країн на всіх континентах. Фонд цієї програми є одним з основних джерел фінансування європейської мобільності. Крім того, ряд національних організацій, зокрема Німецька служба академічних обмінів (DAAD,

Німеччина), надають цільову підтримку мобільності студентів та викладачів у рамках спільних програм [7, с. 104].

У процесі підготовки висококваліфікованих спеціалістів, вищий заклад освіти має зважати на необхідний імператив сьогодення – здатність конкурувати не тільки на вітчизняному, але й на європейському та світовому ринках праці, а отже приділяти неабияку увагу розвитку мобільності.

Інтенсифікація міжнародної академічної мобільності є одним із пріоритетних напрямків міжнародної діяльності Запорізького національного університету. Вагомим кроком на шляху до міжнародного освітнього простору стала участь ЗНУ у проектах програми «ERASMUS MUNDUS» – «ELECTRA» та «HUMERIA». Проект «ELECTRA» передбачає навчання та стажування студентів, викладачів і науковців у партнерських вишах ЄС за такими пріоритетними напрямками, як енергоефективні технології, чисті технології, зелена енергетика, екологія та охорона довкілля, сталий розвиток тощо. Згідно до встановлених квот, повну стипендію для участі у програмах академічної мобільності за проектом у таких країнах, як Німеччина, Фінляндія, Ірландія, Болгарія, Польща, Бельгія, Португалія, протягом 2013–2014 рр. отримали 8 студентів та аспірантів ЗНУ.

Значним досягненням на шляху до зміцнення інституціонального співробітництва та впровадження стратегій інтернаціоналізації освіти стало членство ЗНУ в консорціумі ще одного масштабного проекту «ERASMUS MUNDUS» – «HUMERIA» (2013), що надає можливість студентам, аспірантам, науковцям та викладачам університету отримати повну стипендію та пройти стажування в сфері гуманітарних наук у провідних європейських вишах Естонії, Італії, Словаччини, Румунії, Нідерландів, Чехії та Швеції.

Загалом же, долучення Запорізького національного університету до такого унікального проекту як «ERASMUS MUNDUS» забезпечує можливістю пройти стажування студентів та фахівців усіх факультетів та спеціальностей, що відповідає проголошеній національній стратегії реформування вищої освіти в контексті інтернаціоналізації.

З метою забезпечення відповідних процесів в університеті створено комплексну інфраструктуру, до якої входять відділ міжнародних зв'язків та роботи з іноземними студентами, Регіональний консультаційний центр з питань європейської кредитно-трансферної системи (ECTS) та Центр вивчення іноземних мов. Центр вивчення іноземних мов готує слухачів до складання іспитів на отримання міжнародних сертифікатів, адже в умовах міжнародної орієнтації на мобільність у єдиному європейському освітньому просторі знання іноземної мови є необхідним чинником у рамках концепції європейського громадянства, а також створює студентам надійний фундамент для навчання та відкриває доступ до реалізації

міжнародних професійних можливостей, а отже й конкурентоспроможності на міжнародному ринку праці.

Організація каналів студентської академічної мобільності є обов'язковим пунктом міжнародних угод ЗНУ. В університеті регулярно проводяться презентації міжнародних академічних програм за участі представників фонду ім. Фулбрайта, Ради академічних обмінів IREX, Німецької асоціації академічних програм DAAD, освітніх організацій «Alliance Française» та «Edu France» тощо.

Мобільність налагоджена там, де в ній існує мотивована потреба. Отже, запорука усталеної академічної мобільності – активна позиція університету щодо власної інтернаціоналізації, змістовне наповнення процесу мобільності, яке є необхідною умовою не тільки для пошуку джерел фінансування студентських обмінів, але й для формування відповідної мотивації у студентів.

Таким чином, вищі навчальні заклади України, приймаючи європейські принципи конкурентоспроможності підготовки фахівців, орієнтуються на підвищення якості освіти, її спрямованість на потреби ринку праці та відкритість зовнішньому оточенню. Адже гарантія та забезпечення високого рівня конкурентоспроможності вищої освіти згідно з вимогами ринку праці є головним напрямком реалізації положень Болонської конвенції.

Завдяки реалізації принципів академічної мобільності студенти українських вищих навчальних закладів мають можливість вивчати передовий європейський та світовий досвід, навчатись згідно вимог інших освітніх систем.

Розвиток академічної мобільності вишем є не тільки засобом його інтернаціоналізації, але й відіграє значну роль як фактор, що сприяє підготовці кваліфікованих фахівців, конкурентоспроможних на глобальному ринку праці.

До перспективних напрямків вивчення окресленої проблеми доцільно віднести питання вивчення та використання зарубіжного досвіду в організації та реалізації принципів академічної мобільності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вербицька С. В. Міжнародна студентська академічна мобільність: етапи розвитку та суб'єкти організації / С. В. Вербицька // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Житомир, 2009. – Випуск 49. – С. 20–26.
2. Болотська О. А. Розвиток міжнародної академічної мобільності студентів як реалізація принципів Болонського процесу у вищій освіті України [Електронний ресурс] / О. А. Болотська // Науковий вісник Донбасу. – 2013. – № 1. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/nvd_2013_1_4.pdf.

3. Гулович М. М. Формування іншомовної компетенції студентів як необхідного фактору академічної мобільності [Електронний ресурс] / М. М. Гулович // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти : збірник наукових праць. – Вісник НТУ «ХП». – 2012. – № 32. – Режим доступу : <http://archive.kpi.kharkov.ua/View/25660/>.
4. Носова О. В. Конкурентоспроможність підготовки фахівців вищими навчальними закладами відповідно до вимог ринку праці / О. В. Носова, О. С. Маковоз // Інформаційні технології в освіті. – 2011. – № 9. – С. 99–104.
5. Вертегел В. Л. Вимоги Болонської Хартії в українській освітній системі / В. Л. Вертегел // Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки» (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя). – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2013. – № 3. – С. 166–170.
6. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – 2014. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws>.
7. Организация международной деятельности вуза / [под ред. Д. Г. Арсеньева, А. М. Алексанкова]. – СПб. : Изд-во Политехн. ун-та, 2008. – 165 с.